

University of Business and Technology in Kosovo

UBT Knowledge Center

Theses and Dissertations

Student Work

Winter 12-2019

GLOBALIZMI NE ASPEKTIN EKONOMIK

Agon Dedushi

Follow this and additional works at: <https://knowledgecenter.ubt-uni.net/etd>

Part of the [Political Science Commons](#)

Kolegji UBT
Fakulteti i Shkencave Politike

GLOBALIZMI NE ASPEKTIN EKONOMIK

Shkalla Bachelor

Agon Dedushi

Dhjetor/ 2019

Prishtinë

Kolegji UBT
Fakulteti i Shkencave Politike

Punim Diplome
Viti akademik 2014-2017

Agon Dedushi

GLOBALIZMI NE ASPEKTIN EKONOMIK

Mentori: Ardian Uka

Dhjetor / 2019

Ky punim është përpiluar dhe dorëzuar në përmbushjen e kërkesave të
pjeshme për Shkallën Bachelor

ABSTRAKT

Globalizimi është bërë fjala më e përdorur në çdo kohë dhe në çdo kontekst, në diskutet ndërkombëtare zyrtare dhe jozyrtare në kontekstin e ndërvarësisë së ekonomisë dhe kombeve. Globalizimi ka evoluar me kalimin e kohës. Globalizimi ka filluar të jetë i rëndësishëm që prej përfundimit të luftës së ftohtë dhe ka përshpejtuar çlirimin e shpejtë të ekonomive në zhvillim. Globalizimi nuk është një fenomen thjesht bashkëkohor. Sipas Chanda: "*i punuar në heshtje për mijëra vite pa iu dhënë një emër*". Vërtet, proceset e globalizimit po evoluojnë vazhdimisht, të shtyrë nga aspiratat ekonomike të miliona rreth globit sa më shumë njerëz të përfshirë aq më shpejt ndodh globalizimi.

Qëllimi i këtij studimi është që të analizohen efektet e globalizimit të përcaktuara në integrimin e aktiviteteve ekonomike, kryesisht përmes tregjeve, në qëndrueshmërinë ekonomike dhe globale, karshi konkurrencës në sektorin e Bashkimit Evropian. Globalizimi ka hapur mundësi të reja për një zhvillim të gjerë në mbarë botën. Megjithatë, kjo nuk është duke u zhvilluar në mënyrë të barabartë, sepse disa qarqe janë duke u integruar në ekonominë globale më shpejt se të tjerët me dëshmi të rritjes së shpejtë dhe varfërisë së reduktuar. Për konsekuencë, një koncept kuadri koherent analitik është përdorur përgjatë studimit. Studimi përbëhet nga një rishikim i literaturës dhe një vlerësim nga faktorët kryesorë të globalizimit.

Fjalë kyçe: Globalizimi, tregjet ndërkombëtare, konkurrenca e tregjeve të Bashkimit Evropian, zhvillimi global i ekonomive të vendeve në zhvillim

MIRËNJOHJE DHE FALENDERIME

U jam mirënjohës të gjithëve, që në çfarëdo mënyre kontribuan në kryerjen dhe përfundimin e këtij punimi e sidomos: Profesor **Ardian Uka** që më ndihmoi për përfundimin e Temës Diplomes.

Falenderim edhe për Profesorët, asistentët, stafin udhëheqës dhe gjithë personelit e Kolegjit UBT të cilët gjithmonë dhe në çdo kohë kanë qenë të gatshëm për të më ofruar këshilla dhe motive studimi me përkrahjen e tyre të pakursyer shkencore morale e profesionale.

Në fund, por jo edhe në vendin e fundit, falenderoj familjen time, dhe i shpreh mirënjohje të thellë, të cilës i detyrohem shumë për fillimin dhe finalizimin me sukses të këtij udhëtimi, sa të vështirë, aq edhe të bukur, për mirëkuptimin, durimin, mbështetjen dhe përkrahjen që më kanë ofruar, për çka për jetë u jamë mirënjohëse dhe falenderuese.

PËRMBAJTJA

FJALORI I TERMAVE	IV
1. HYRJE	1
2.SHQYRTIMI I LITERATURËS	3
2.1 GLOBALIZIMI DHE EKONOMIA	4
2.1.1 Fenomeni Globalizem	4
2.1.2 Refleksionet e Globalizimit në ekonomin globale	6
2.1.3 Zhvillimi i avansuar teknologjik dhe ekonomia globale.....	7
2.1.4 Ndikimi i Fondit Monetar Ndërkombëtar ne ekonominë globale	8
2.2 Ndikimi i supërfaqëve në ekonomin globale	11
2.2.1 Ndikimi i unionit europian	11
2.2.2 Shtetet e Bashkuara të Amerikës në ekonomin gloale	13
2.2.3 Ndikimi i Kinës në ekonomin Globale.....	14
2.2.4 Ndikimi i Japonisë në ekonomin globale	17
2.2.5 Ndikimi i Ruisë në ekonomin Globale	18
2.3 GLOBALIZMI DHE VENDET NË TRANZICION	22
2.3.1 Integrimi i vendeve në tranzicion në ekonominë globale	22
2.2.2Ekonomia e brishtë e Kosovës dhe globalizimi	24
3.DEKLARIMI I PROBLEMIT	26
4.METODOLOGJIA	27
5.PËRFUNDIME DHE REKOMANDIME	28
6.REFERENCAT	31

FJALORI I TERMAVE

UE- Unioni Evropian

OKB- Organizata e Kombëve të Bashkuara

FMN- Fondi Monetar Ndërkombëtarë

GATT- Marrveshja e përgjithshme mbi tregtine e lirë dhe doganat

ESCS- Eurocean coal and steel Community-Bashkësia Evropine për Thengjill dhe Qelik

ESCB-Rregullon e mbikqyrë funksionimin e bankave qendrore të seteve anëtare

ECB- Banka qendrore e Evropës, mbikqyrë sistemin monetar të përbashket

EMI- Instituti monetar i Evropës , hulumton mundësit e funksionimit dhe të pengesave

CEN- Komiteti i Evropës për standartizin

BPSH- Brutoprodukti shoqëror

NAFTA- Marrveshje e tregëtisë së lirë të amerikës së veriut

AOL- America Online

TNC – Korporatat Transnacionale

1. HYRJE

Në këtë punim diplome do të bëj përpjekjen që të trajtojë një temë mjaftë komplekse që ka të bëjë me procesin e globalizimit dhe ndikimin e tij në ekonomin globale. Globalizimi ekonomik bashkëkohor e ka zanafillën e vet në lindjen graduale të një rendi të ri ekonomik ndërkombëtar , rrënjët e të cilit nisin në një konferencë ekonomike të mbajtur nga fundi i luftës së dytë botrore, në qytetin ndoshta pak të njohur Breton Woods, nën drejtimin e SHBA-ve , Britanisë së Madhe.

Një ndikim të veçantë në ekonomin globale ka globalizimi, që kuptohet si lidhje apo bashkëpunim në mes të të gjitha vendeve të botës në të gjitha aspektet. Gjithashtu ndikimi i tij mund të vërehet çdo ditë në do shoqëri. Një ndikim të veçantë në ekonominë globale ka zhvillimi teknologjik që ku si ndihmues direkt i globalizimit. Të marim vetëm shëmbull interneti dhe ndikimin e tij që ku në mbarë globin në lidhje brilante socio-ekonomike, ku nga një vend mund të kryhen tregti të ndryshme në gjithë botën.

Një ndikim shumë të madh në procesin globalizimit kanë kompanitë transnacionale (TNC). Këto kompani kanë shtrirje në shumë vende të botës, dhe me prodhimet e tyre kanë prani në mbarë botën, dhe ndikimi i tyre realizohet në dy mënyra: duke u shkrirë në njëra tjetrën, apo duke privatizuar kompanitë nacionale në vendet me të varfëra, në këtë menyrë këto kompani po zotërojnë ekonominë globale. Këto kompani kanë prejardhje nga vende të ndryshme konkretisht nga superfuqitë globale si p.sh: SHBA, UE, KINA, JAPONIA, RUSIA. SHBA është superfuqi me faktin se dominon në katër sfera: ekonomike, politike, kulturore dhe ushtarake.

UE-ja me një treg shumë të madh dhe më të integruar është një nga superfuqitë globale sepse posedon shumë Korporatat transnacionale (TNC) të fuqishme gjë që e ka rritur Brutoproductin Shoqëror (BPSH) të UE-së. Kina ka një rritje të shpejt ekonomike, produktet kineze po mbulojnë gjithë tregun global, ku fuqia kryesore e tyre është eksporti , kështuqë Kina po bëhet konkurrente shumë e denjë e superfuqive globale për dominim ekonomik. Ndërsa Japonia me zhvillimin teknologjik është bërë pothuajse e paarritshme sepse kompanitë Japoneze në vendet ku veprojnë e qojnë në deficit çdo kompani konkurruese shëmbull i kësaj është SHBA-ja, ku kompanitë Japoneze kanë bërë një “bum” të madh që po i frigonë të gjitha fuqitë ekonomike. Rusia ka një ndikim më të veçantë se vendet që përmendem me lartë. Sepse të gjithë kapitalin

e saj dhe gjithë prodhimtarin e ka fokusuar vetëm në energjetikë, në gas naftë dhe thëngjill. Duke pas parasyshë çmimin e madh të naftës fitimet e Ruisë janë shumë të mëdha, dhe ndikimin e Ruisë e karakterizon varësia e vendeve të UE-së për gas dhe naftë.

Një ndikim të madh globalizmi ka në vendet në tranzicion. Dhe këtë ndikim e arrin në dy forma: përmes Korporatave të Mëdha Ndërnacionale (TNC), dhe institucioneve financiare si Fondi Monetar Ndërkombëtar dhe Banka Botërore . FMN-ja me politikat e saja imponuese , u imponon vendeve në tranzicion apo vendeve të varfëra parimet e saj, ku tri më kryesorët janë kontrollimi i buxhetit , liberalizimi i tregut dhe privatizimi.

2.SHQYRTIMI I LITERATURËS

Ky kapitull është ndarë në disa pjesë që ndihmojnë për të krijuar kuadrin teorik të të gjithë punimit në mënyrë të qartë. Kemi shqyrtuar një numër të konsiderueshëm të literaturës e cila na ka ndihmuar të kuptojmë që globalizmi nuk është një fenomen thjeshtë bashkëkohor, shumë studiues tani e njohin globalizmin në kuptimin ekonomik, social dhe kulturor me shoqërinë e vet globale. Gjithëashtu kemi përfshirë një sërë definimesh, kuptimesh, analiza, shkrime të ndryshme të zhvilluara dhe të trajtuara në këtë punim.

2.1 GLOBALIZIMI DHE EKONOMIA

2.1.1 Fenomeni Globalizem

Kur flasim për globalizmin menjëherë duhet të cekim se nuk ekziston një definicion striktë për globalizimin, kjo lenë të kuptohet se për globalizmin ka definicione të shumta, pra se të fillojmë të flasim për globalizimin do të japim disa definicione nga autorë të ndryshëm , që janë marrë në librin e Manfred Steger ‘‘Globalizimi’’.Një definicion i dhënë nga David Held (profesor i shkencave politike në shkollën ekonomike të Londres), e përkufizon globalizmin si nje proces apo një sërë procesesh që mishëron një transformim në marrëdhëniet dhe transaksionet sociale të vlerësuara në terma të shtrirjes, intensitetit, shpejtësisë dhe ndikimit të tyre, duke krijuar rrjedha ndëkontinentale dhe ndër-rajonale, si dhe rrjete veprimtarie ndërvepimuese dhe ushtrim të pushtetit. Ronald Robertson (profesor i sociologjisë ne Univerzitetin e Pitsburgut) e definon globalizmin si koncept që i referohet ngushtimit të kufinëve në mbarë botën.

James Mitelman (profesorë i marrëdhanieve ndërkombëtare në Universitetin Amerikan të Neë York), e definon globalizimin si aspekt kohor dhe hapësinorë të Universitetit Amerikan ne Neë York të marrëdhënieve sociale. Anthony Giddens (2017) qe thotë: ‘‘Termi i përgjithshëm që shpreh ndërvarësinë në rritje të shoqërisë botërore është globalizimi’’ (fq. 495). Duke u bazuar në aktualitet, globalizimi mund të vërehet për cdo ditë , p.sh nëse hym në një supermarket do të gjejmë produkte nga më shumë se 100vende, të cilat gjinden pothuajse në cdo treg të vendeve në gjithë globin. Apo vetëm nëse analizojmë makinat në rrugë , kompjuterët, e shumë paisje tjera teknologjike, na bëjnë të mendojmë se globalizimi gjendet në cdo cep të botës. Bile globalizimi mund të vërehet edhe tek ata të cilët e kundërshtojnë globalizmin p.sh në vendet e lindjes së afërt kemi produkte nga me të ndryshmet, produkte ushqimore si Mc Donalds etj. Globalizimi vërehet edhe tek atë të cilët e kundërshtojnë plotësishtë atë, e në anën tjetër e shfrytzojmë globalizimin për të arritur sukses në qëllimet e tyre. Globalizmi me karakteristikat e tij po ndikon edhe në zonat rurale sepse me ardhjen e teknologjisë se re, bashkë më këtë edhe depërtimin e kulturave të reja të cilat po mbizotërojnë mbi kultuën trandicionale, ndërsa po binë ndesh me kultura trandicionale në zona rurale ku akoma ruhet një pjesë e vlerave kulturore trandicinale. Në këtë kontekst vlen të ceket se kush e përkrah globalizimin dhe kush

e kundërshton. Të gjithë ata që kanë dobi nga globalizimi e përkrahin globalizimin kurse ata që e kundërshtojnë janë disa kategori.

Globalizimi e kundërshtojnë të gjithë ata që humbin vendet e punës, pra ata të cilët mund të përshtaten me perparësitë që sjellë globalizimi p.sh. zhvillimi teknologjik, procesorët me kalkulime fleksibile e heqin nevojën për punën manuale. Grup tjetër kundërshtues janë edhe ato grupe të cilat akuzojnë globalizimin se po sjellë kultura të reja (të kqija), e që po ndryshojnë atë shoqëri në aspektin kulturor. Në këtë kontekst “mund të themi tërthorazi se procesi i globalizimit do të mund të këndvështrohej nga dy perspektiva. Në njerëzimi një ditë do të bëhet pjesë e një mënyrë të vetme të menduari, një shoqëri e vetme, e ndoshta edhe një qeveri e vetme? Në anën tjetër, është e natyrshme të mendohet se një projektim i tillë i ngjarjeve të sipërme nuk është as realis as ndoshta i nevojshëm ngase dallimet mes indentiteteve të ndryshme kulturore etike dhe atyre racore gjithnjë ekzistojnë (Maloku, 2003, f.71). Kur jemi të definimi i globalizimit duhet të cekim edhe anët negative të globalizimit, si bartja me efektet e virusit të AIDS-it, zhvillimi më i madh i kontrabandave, sepse me hapjen e kufijëve ky aktivitet lehtësohet. Në anën tjetër kemi anët positive të globalizimit, zhvillimi teknologjik, internet po mundëson një asimilim shumë më të ngadalshëm, telefonat mobil, laptopet, etj. Këtu lindin debate se a është globalizimi i mirë apo i keq, e që sjellë në dilemë shumë studiues të këti fenomeni. Mirëpo kemi edhe qëndrime neutrale siç është rasti i Papa Gjon Palit të dytë. Ku në akademinë papnore të shkencave shoqërore ai thotë: *globalizimi duhet si çdo proves tjetër të jetë në shërbim të njerëzimit, pra ai nuk e definojnë globalizimin as të mirë as të keq, por varet se si udheheqet me të.*

“Ish presidenti i SHBA-ve Bill Clinton, para audiencave të ndryshme, si Universiteti Kombëtar Vietnamez dhe forumi ekonomik botërorë, pa përmendur tubime tjera të panumërta deklaroi se : Globalizimi nuk është diçka që mund ta zbrapsim ose ta shuajmë. Ai është një ekuivalent ekonomik i forcës së natyrës siq është era, uji... ne nuk mund ta injorojmë atë dhe ai nuk do të largohet”.(Berzezinski, 2006, f.115).

Nga të gjitha këto karakteristika të cekura me lartë mund të themi se edhe përkundër kundërshtimeve të shumta që krijojnë të ashtuquajturat elemente antiglobaliste, një gjë është e qartë globalizimi është një proces që nuk mund ta ndalë askush.

2.1.2 Refleksionet e Globalizimit në ekonomin globale

Në ditët e sotme globalizimi ka një rëndësi shumë të madhe në ekonominë e të gjitha vendeve përkatësisht në ekonominë globale. Globalizimi mundëson këmbim ndërkombëtar edhe në vendet postsocialiste, që para një kohë jo të largët ka qenë përbrenda ish federative të tyre. Tani të gjitha shtetet në tranzicion të Evropës me shumë së 50% të kombinimi tregtar të importit dhe eksportit e bëjnë në vendet e Unionit European.(Selmani, 2006, f. 17) Mirepo profelizimi i pozitës ndërkombëtare të shteteve të reja europiane në këmbim ndërkombëtar varet drejtpërdrejt nga garnituara qeverisese dhe aftësia e tyre për ta drejtuar zhvillimin e shoqërive të shteteve të tyre, duke përqendruar ristrukturimin funksionalë dhe zhvillimin adekuat të ndërmarrjeve të cilat do të duhen të bëhen funksionale në tregti dhe ashtu të organizuara të arrijnë të integrohen në këmbimin ndërkombëtar, konkretisht në ekonomin globale. Karakteristikë e globalizimit është se mundëson tregti të hapur, siç dihet tregtia e hapur i mundëson çdo vendi që të zgjerojë prodhimin e vet, duke ngritur në këtë mënyrë standartin jetësor të qytetarëve në nivel botëror. Ndikimin e globalizimit në ekonominë globale e ndihmojnë edhe institucionet të cilat bëjnë përpjekje për ti hequr Doganat dhe që të ketë një liberalizim të tregut. Një nga këto instiucione është Marrëveshja e Përgjithshme mbi Doganat dhe Tregti (GATT). Gati u mundëson rrethë vendëve anëtare dhe paraqet afërsishtë 85% të tregtisë ndërkombëtare. Parimet themelore mbi të cilat mbështetet gati janë:

1. Vendët duhet të punojnë në drejtim që të ulin ndalesat tregtare.
2. Të gjitha ndalesat tregtare do të duhej të janë të aplikueshme mbi bazat jo diskriminuese, të gjitha vendet do të duhej të perjetojnë statusin e kombit të privilegjuaar.
3. Kur vendi ngrit Doganat mbi nivelin e marrëveshjes paraprake duhet të kompensio partnerin e vet në tregun e jashtëm , dënim ekonomik që i ka sjellë.
4. Konfliktet tregtare do të duhej të zgjidhen me konsultime. (Selmani, 2006, f. 21)

Në kuptimin e plotë të fjalës mund të themi se ekonomia globale është bërë fizikisht e materializuar në portet detare, airoporet, në stukturat telekomunikuese etj. Gjthashtu ekonomia globale po krijon themelet ndërmjet institucioneve politike, nacionale që i kontrollojnë veprimtarit ekonomike dhe forcat ekonomike ndërkombëtare të cilat duhet të kontrollojnë atë. Pra, në vende që politikat të qeverisë me forcen ekonomike, ekonomia

globale po e krijon botën në të cilën forcat gjeo ekonomike internacionale po i diktojnë politikat nacionale ekonomike. Me internacionalizim qeveritë po humbin shumë nga instrumentet tradicionale të kontrollit të tyre ekonomik. Globalizimi ekonomik i referohet intesifikimit dhe zgjerimit të ndërvarsisë ekonomike në mbarë rruzullin tokësor. Keshtu që tregjet janë shtrirë në mbarë botën, diku krijuar kështu lidhje të reja në mes ekonomive kombëtare. Korporatat shumë të mëdha ndërnacionale (TNC), dhe institucione të fuqishme ekonomike ndërkombëtare dhe sisteme të mëdha tregtare rajonale kanë lidhur si blloqe të mëdha ndertimi të rendit ekonomik global të shekullit 21.(Steger, 2003, f.55)

Gjatë viteve të fundit debati politik për përfitimet dhe të metat e tregtisë së lirë arritin në një pikë kritike, kur vendet e pasura i shtuan përpjekjet e tyre për të krijuar një treg të vetëm global. Globalizimi shtoi ndikimin e nëpërmjet marrëveshjeve rajonale dhe globale të liberalizimit të tregtisë siq janë NAFTA dhe GATT-i, kështu që eliminimi i pengesave për tregti mundëson që të kemi një shpërndarje të teknologjisë në gjithë botën dhe një formë duke depërtuar në ekonomitë e të gjitha vendëve.

2.1.3 Zhvillimi i avansuar teknologjik dhe ekonomia globale

Globalizimi krijon lidhje afariste jashtë kufinjëve shtetëror përhapë inovacionet dhe zhvillon tipe të reja të mardhënjeve shoqëore në largësi të mëdha. Duke iu falenderuar teknologjisë së re informative, transportit dhe komunikimit të lirë ë gjitha këto lidhje janë të mundshme dhe lehtë të arritura.” (Selmani, 2006, f. 161)

Përhapja e informative të llojlojshme ka ndikuar që bota të duket e vogël dhe e arritshme. Një nga zhvillimet teknologjike që ka bërë lidhjet me të medha ne gjithë vendet e globin tonë është interneti mund të themi se ka bërë më të lehtë zhvillimin e komunikimit në të gjitha aspektet e jetës. Ky përparim i madhë teknologjikë vënë në ri dekadat e fundit dhe është një tregues i mirë për ndryshimet socio-ekonomike që po ndodhin. .(Steger, 2003, f.63)

Interneti në fillim është përdorur vetëm në fushën ushtarake por më vonë kokretishtë ne vitin 1992 është vënë edhe në shërbimi të njerëzimit. Sipas analizave të reja shkencore dhe teknologjike, të cilat e kanë karakterizuar shekullin 20-të, interneti është në majë të tyre ndërsa ne vitin 1992 konsiderohet si vitë i kthesës perkashisht internet eshte berë një e mirë e përgjithshme ë gjithë njerzimit. Hulumtimet dhe analistët e ndryshëm po tregojnë se interneti

po e nxitë njaftë inkuadrimin e bashkësisë në aksione dhe mardhënje në largësi. Teknologjia informatike në këtë rast po e përmirëson komunikimin lokal dhe ndërkombëtar. Gjithashtu po e lehtëson komunikimin në largësi dhe kështu po i forcon lidhjen në mes të njerzëve në të gjitha aspektet. Disa analistë këtë dukuri të përmirësimit të komunikimit global dhe lokal, e cila po e rezulton në forcimin e përbashkët po e emërojnë si glocalizacion. Duke iu falenderuar teknologjisë informative njerëzit gjithnjë e më shumë po komunikojnë nga largësia. Ata do të dinë për ngjarjet në tërë globin dhe mund të marrin pjesë përmes aksioneve dhe shoqërive civile siq janë organizatat jo qeveritare.

Një rëndësi të veçantë në fushën e teknologjisë në kontekst të zhvillimit ekonomik global kanë edhe paisjet e tjera elektronike digjitale si përdorimi i telefonave celularë iu mundëson njerëzve më mbarë botën që të kenë një qasje në cep të globit me një shpëjtësi shumë të madhe. Një rëndësi në ekonominë lokale dhe globale në aspektin e shit-blerjes kanë dhe kartelat mençuara. Këto kartela si paisje të sofistikuara u mundësojnë njerëzve që të realizojnë shit-blerjen në vende të ndryshme duke mos pasur nevojë për shuma të mëdha parash me vete. Baza e teknologjisë së globalizimit është zhvillimi i teknologjisë komunikuese dhe informative. Mallra, shërbimet dhe posaqërishtë informatat po levizin në rruzullin tokësorë në mënyrë të atillë që ka qenë e pa mundur të mendohet. Kur jemi të ndikimi i teknologjisë informative vlenë të theksohet se në raportine dhënë për zhvillimin human të Kombeve të bashkuara thuhet: Në tregun botërorë valutorë tani këmbehen me shumë se 1.5 trilion dollar, për çdo ditë kurse tregohen gati 1/5 e prodhimtarisë vjetore të mallrava dhe të shërbimeve. (Panian, 2004 f.234)

Pra zhvillimi i avansuar teknologjik ka një rëndësi shumë të madhe në zhvillimin e ekonomisë globale, ku përmes kësaj teknologjie realizohen me miliarda aktivitete biznesore në mënyrë të saktë dhe të shpejtë.

2.1.4 Ndikimi i Fondit Monetar Ndërkombëtar ne ekonominë globale

Globalizimi një ndikim të madh e arrin përmes institucioneve gjigande financiare siç është Fondi Ndërkombëtar (FMN). FMN-ja lindi nga sistemi I Breton Woods-it veqanarishë pas rënjes së Bashkimit Sovjetik, program ekonomik i FMN-së ka sinkronizuar rregulla neoliberale, për tu integruar dhe çlirua nga kontrolli tregjet në mbarë botën kështu që Detyra

më e vështirë për krimin e stabilitetit global ekonomik ju dha FMN-së ata që u mbledhen në Breton Woods e patën të fresket në mendjen e tyre krizen globale ku kapitalizimi u ballafaqua me krizen e tij më të rëndë deri më tani. FMN-ja është menduar si bankë qendrore e të gjitha bankave tjera në qëllim që tu ndimoi atyre vendeve më nevojë, kurset valutore të cilave janë bërë jo stabile për shkak të vështirësive në bilancin e pagesave. (Polovina, 2006, 5412.) Mund të themi së globalizimi përmes FMN-së u përcakton vendeve borxhlinjë, apo vendeve të cilat duan të marrin kredi nga FMN-ja. Politikat e saj imponuese. Në këtë kontekst vlenë të theksohet se në vitin 1990 krijohet një pakt politikash neoliberalë që shpesh njihen edhe si Konsensusi i Ëashingtonit.. që u kryjua dhe u perjektua nga John Ëillamson, që ishte këshilltar i FMN-së në vitet e 70-ta. Kështu që FMN vendeve që duan të marrin kredi u imponon dhjetë pikat e konsensusit të Ëashingtonit e që shikuar në aspektin kritiki është një formë e re e kolonizimit.

Këto dhjetë pika janë

- I. Një garanci e disciplines fiskale dhe një ulje e deficitit buxhetor
- II. Një pakësim i shpenzimeve publike, veqanarishë një ushtri e në administratat publike
- III. Reformë taksash që do të synonin krijimin e një sistemi me bazë të gjerë dhe me një zbatim të detyrueshem fiskal
- IV. Liberalizim financiar me përqindje interesi të përcaktuar nga tregu
- V. Përqindje shkëmbimi për të ndihmua rritjen e shkaktuar nga eksporti
- VI. Liberalizim i tregtisë i lidhur me heqjen e liqencave të importit
- VII. Nxitjen e investimveve të huja të drejtpërdrejta
- VIII. Privatizimin e ndërmarrjeve shtetrove, që bije në një menaxhim të mirë dhe një performancë të përmirësuar
- IX. Çlirimi i ekonomisë të pronësisë
- X. Mbrojtja e të drejtave të pronësisë.

Mund të themi së ndikim të veqante FMN-ja arrin përmes tri shtyllave kryesore:

Kontrollimin e buxhetit

Liberalizimin e tregut

Privatizimin

Përmes kontrollimit të buxhetit FMN-ja u imponon qeverive të vendeve të cilat kanë marrë kredi nga ky institucion, që të bëjnë kufizimin në sektore të caktuara, dhe këtë pa i marrë parasysh rrethanat e atij vendin, e kemi rastin e Tailandës ku ata e shohin SIDA-n që po shtohet si rezultat i shkurtimeve të detyruara në shpenzime për shëndetësi nga ana e FMN-së . Ky është shembulli më tipik i pasojave që sjellin politikat imponuese të FMN-së. Liberalizimi i shpejtë i tregut që është kusht i FMN-së ka ndikime negative për ekonomitë e varfura. Liberalizimi i tregut nënkupton marrjen e produkteve nga jashtë e që paguajnë shumë pak dogana. Apo kemi rastin kur FMN-ja kishte insistuar në liberalizimin e financiarë të tregut, duke besuar se konkurrenca në mes të bankave do të qonte në një përqindje më të ulët interesin.

Rezultatet kanë qenë katastrofale: lëvizja çoi në një rritje shumë të shpejtë të bankave lokale dhe komerciale, në një kohë më të cilën legjislacioni bankar dhe mbikqyrja bankare ka qenë joadekuat me rezultatet e parashikuara 14 dështime të bankave në keto vitet 1993-1994, në fund përqindja e interesit u rrit e nuk u zvogëlua. Edhe privatizimi i shpejt cilësohet dëmshëm për ekonomitë e vendeve të varfëra, sepse më ardhjen e TNC-vë kompanitë nacionale falimentojnë. Kështu që të gjithë timonin e kanë në dorë TNC-të dhe në rast të ngritjes së qmiveve këto TNC ai vend veq sa do të varfërohët. Në bregun e Fildishtë një kompani telefonike u privatizua ashtu si ndodhë shpesh para se të krijohet një rregullues adekuate ose një model për konkurrencë (Dolaku, 2011). Një firmë franceze e cila kishte blerë pasurinë e vendit e bindi qeverinë për t'ia dhënë asaj monopolin, jo vetëm për shërbimin ekzisues të telefonisë , por edhe për shërbimin e ri celularë. Firma private ngrit aq shumë çiminin, sa që p.sh studentët e Universitetit nuk kishin mundësi që të kyqeshin në internet. Pra shikuar nga aspekti kritik FMN-ja përmes këtyre tri shyllave e që janë bazike për FMN-në vetëm sa i d vendet në varfëri në të shumtën e rasteve. Këto raste duhet ta frikesojne qeverinë e Kosovës se a duhet të kërkojnë ndihmë nga FMN-ja.

2.2 Ndikimi i supërfuqive në ekonomin globale

2.2.1 Ndikimi i unionit evropian

Unioni Evropian (UE) ka një ndikim të madh në ekonominë dhe në tregun global. Evulucioni i idesë së Europës së bashkuar, rrethanat e favorshme të zhvillimit bashkëhor të saj i ka gjetur pas Luftës së Dytë Botërore. Bashkimi politikë dhe ekonomik ka qenë qëllim i shumë sunduesve që janë përpjekur ta ndërtojnë dhe permbajnë perandorinë kontinentale Europiane. Qështja e Europës së bashkuar ka qenë gjatë historisë e theksuar shumë herë dhe u udhëhequr nga motivet politike, edhe pse motiv ekonomik social-kulturore ka qenë gjithashtu në mesin e prioriteteve. Iniciativa për Bashkimin Evropian ka rrjedhur pas krijimit të organizatave të para ndërkombëtare dhe insitucionale në shkallë globale. Pra themelet e atëhershme të BE-së janë krijuar menjëherë pasi janë kryer projektet globale të organizatave globale siq janë: Organizata e Kombeve të Bashkuara (OKB). Në këtë kohë janë krijuar edhe institucionet e tjera si Banka Botërore dhe Fondi Monetar Ndërkombëtarë (FMN), si dhe në të njëjtën kohë është nënshkruar marrveshja e përgjithshme mbi doganat dhe tregtinë e lirë (GATT).

Këto institucione janë krijuar me qëllim të ruajtjes së paqes mbrojtjes së të drejtave njerëzore, respektimin e të drejtave të qytetarëve rregullimit të rendit global dhe të perparimit të tregtisë botërore. Edhe pse BE-ja me zhvillimin e vet të më vonohshëm është integruar për të arritur qëllimet ekonomike, ideja fillestare që ka sjellë deri të themelimi i bashkësisë së parë në përbërje të saj (Bashkësia Europiane për Thëngjill dhe Qelik-ESCE), ka qenë në të vërtetë e natyrës politike. Gjithashtu kemi edhe krijimin e institucioneve tjera të cilat janë krijuar që në ndihmohet dhe të kordinohet funksionimi i fondit monetarë. Fjala është për sistemin e Europës të Bankave Qënsorev(ESCB), Bankës të Europës (ECB) dhe mbi Institucionin Ndërkombëtarë të Evropës (EMI). Pra të gjitha këto institucione i mundësojnë UE-së që të jetë një treg i integruar. UE në vitin 1985 ka miratuar rezolutë mbi pozicionimin e ri të barazimit të rregullave teknike dhe standarteve me të cilat janë definuar bazat e politikës së ardhme të standartizimit meqe konferenca e re mbi Breton Woods-in nuk mund të mbahet pa një fuçi dominante që do të impononte të tjerëve që të pranojnë bisedimet e Europës, në Bruksel do të behen defaktor konferenca e re e Breton Woods-it. Pra UE-ja është e fuqishme sepse ka një proces të fortë integrimi të vendeve e të cilat kanë një Burutoprodukt Shoqëror të Madhë, e që e bënë një nga guqitë më të mëdha në tregun global. është sfidë e vjetër historike se rregullat tregtare i shkruajnë ata që e kontrollojnë pjesën më të madhe të tregut në botë. Pra hyrja në këtë treg është e

rendësishme për të gjithë të tjerët, dhe shteteve me të vogla nuk ju mbetet tjetër pos që të luajnë sipas rregullave, gjithëherë ka qenë kështu. Kurse në luftën për dominim global në aspektin ekonomik UE-ja pritet që ti shkruajë rregullat e lojës në shekullin XXI, dhe këtë për arsye së proceset integrative të UE-së po shkojnë drejtë një fuqizimi të madhe.

Shikuar nga një prizem tjetër UE-ja ka arritur sukses apo edhe do të arrijë duke pasur pasasysht friken nga fuqite e tjera ekonomike globale, që nëse i shtrijnë veprimtaritë e tyre ekonomike UE-së do ti sillnin problem serioze. Po marrim shëmbull Japonin dhe ndikimin e saj në tregun amerikanë e që ndikim ja futë friken UE-së.

Nuk është i nevojshem asnjë gjeni automobilave europiane që të vërehet se ne terrenin neutral ne tregun amerikan Japonezët e kanë arritur atë që në boks quhet “nokaut teknik”. Padyshim e gjithë prodhuesit europiane ose janë larguar nga tregu Amerikan ose janë duke e humbur shpejtë një pjesë të këtij tregu.

Dhe frika qëndron në faktin se Japonezët atë që bënë në Amerikë do ta bëjnë edhe në Europë, në qoftë se do tu jepet mundësia. Në ato tregje të cilat kanë qenë të hapura, Japonezët në vitin 1990 e kanë mbuluar me rreth 30% tregun e automobilave në tregun Global. Në disa tregje siç janë Irlanda dhe Norvegjia pjesa Japoneze ka qenë me më shumë se 40%. Por Japonezët këtë e arrinin edhe me punën e perpiktë e të shpejtë të tyre, “*Ata mund ta kompletojnë një automobile vetëm me një të katërten e fuqisë punëtore që është e nevojshme për në Evropë*”. Shumë shpejtë venë modelet e reja në prodhim kurse automobilat e tyre posedojnë më pak gabime. Nuk është aspak e rastit kur kryetari i “Fiatit” Italianë kërkon masa me qëllim që të mbahen nën kontroll Japonezët. Duke i parë këto rreziqë UE-ja përdorë disa strategji për tu mbrojtur nga depertimi i fuqive më të mëdha ekonomike, p.sh po të shikohen mundësitë e hyrjes së bankave të huja në tregun e UE-së, apo zgjerimin e tyre në këtë treg atherë hyn në funksion doktrina e reciprocitetit. Europa mund të ndaloj hyrjen e bankave Amerikane në Europë apo zgjerimin atyre të cilat janë prezente, me arsyetimin së në shumë shtete Amerikane nuk lejojnë banka ndërshtetore. Në çoftë së ndonjë banke Europiane nuk ka prani në tërë Amerikën, atherë as bankat amerikane nuk mund të kenë prani në tërë Europën.

Pra në këtë aspekt si Amerika ashtu edhe UE-ja veprojnë me reciprocitet. UE-ja është bërë integrim me i fuqishëm tregtarë në ekonomin botërore ku BPSH e UE-së ka arritur në 10 bilion dollarë, kurse ai i SHBA-vë 7 bilion ai i Japonesë me afer 3 bilion dollar, Prandaj UE-ja është

tregu më i fuqishëm dhe me strukturë të funksionimit më të mirë të rregullave tregtare të shkruara. Mirpo UE-ja po përballet me problem të ndryshme, pas vitit 2003 dhe të një viti të funksionimit të valutës së përbashket unioni po ballafaqohet me problem rreth harmonizimit të rregullave për funksionimin e sistemit monetar. Lufta kryesore është dukë u bërë në drejtim të rrespektimit të rregullave më të cilat patjetër duhet të sigurohet stabiliteti i monedhës së përbashkët EURO. Qellimi themelorë është që të gjitha vendët ti rrespektojnë rregullat monetare në mënyrë strikte. Qysh para tri vjetësh është krijuar rregulla që ka të bëjë me ato se bugjeti nacional i shteteve nuk guxon të jetë në deficit më të madhë se 3% nga BPSH-ja.

Pikërisht kjo rregull e bënë edhe më të fortë UE-në qe vendet anëtare të mos kenë këtë dëficit, njeheri kjo siguron drejtë sigurimit më të madh të BPSH-së që është një nga karakteristikat e UE-së. Për fund mund të themi edhe përkunder disa problemeve që i ka UE-ja e që i cekëm më lartë si psh. Harmonizimi i rregullave për të funksionuar si një tërësi e integruar, UE-ja është bëtë katalizatorë i ndryshimeve që po ndodhin në ekonomin globale.

2.2.2 Shtetet e Bashkuara të Amerikës në ekonomin gloale

SHBA-të pas Luftës së dytë Botërore kanë dallur shumë të fuqishme ekonomikishtë sa që asnjë vendë nuk ka mundur të krahasohet me të, dhe pikërisht nga ajo kohe SHBA-të kan krijuar një bazë të fortë ekonomike. Tregu Amerikanë në vitin 1950 ka qenë nëntë herë më i madhë sesa tregu Anglez, dhe i dyti për nga madhësia në botë. Për këtë arsye ekonomia Amerikane ka përjetuar përparësitë e ekonomisë dhe ka arritur në nivel me kombet e tjera dhe që këto të fundit as që kanë mundur ta ëndërrojnë. Prodhimtaria masive Amerikane ka qenë praktikisht monopol Amerikan, kurse qmimet për njësi të prodhimit në degët siq janë ajo Automobilistike dhe ajo e qelikut kanë qenë të pa arritshme edhe për prodhues më të mëdhenjë të huaj.

Pikërisht në këtë periudhë kohore SHBA-te kanë qenë dominuese në ekonominë globale, P.SH. Në vitin 1950 BPSH e këtij shteti ka qenë më e lartë se në Kanada, tri herë më e lartë se në Angli, katër herë më i lartë se në Gjermanin Perëndimore dhe pesëdhjetë herë më i lartë se në Japoni. Këto karakteristika i kanë mundësuar SHBA-ve që të gjitha produktet masive që i kanë prodhuar, të jenë të pranishme në gjithë globin kështu duke ndikuar në tregjet globale. Mirpo tani për tani SHBA-të nuk e kan atë superfuçi dominuese, këtë për arsye të fuçizimit të UE-së, ku BPPSH-ja e UE-ja e ka kaluar atë të SHBA-ve, gjithashtu edhe kompanitë Japoneze po i qojnë në deficit kompanitë Amerikane. Shikuar më thellësishtë këtë aspekt SHBA-të ndoshta do të

bëjnë eksperimentet që të shohin se a mundet BOING të ekzistojnë vetëm, por në qoftë se ky eksperiment nuk ka sukses atëherë kësaj kompanie të aviacionit do t'iu dalë në ndihmë vetëm SHBA-ja, sepse airplanët janë pozicioni më i madh individual i eksportit Amerikan, përkatsisht një nga sektorët ku Amerika dominon në tregun global.

Kohëve të fundit Amerika po kalon në një deficit të mbrendshëm për shkak se në tregun e saj po veprojnë kompani shumë të fuqishme japoneze të cilat janë bërë të paarrtshme për vendet në të cilat veprojnë. Nëse e shikojmë ndikimin e SHBA-ve në këtë aspekt, mund të themi se në një menyrë vetëm SHBA-te e lejojnë këtë duke qenë treg i hapur. Pra SHBA-të shihen se kanë një ndikim të madh në ekonominë globale sepse nëse do të kishin marrë masa proteksioniste atëherë shumë ekonomi të vendeve tash të zhvilluara do të shkonin drejtë shkatërrimit. Amerika si superfuqi botërore po e shfrytëzon globalizimin për të udhëhequr apo dominuar botën në të gjitha aspektet e sigurisht edhe në aspektin ekonomik.

Kështu për pjesën më të madhe të elitës politike të Amerikës globalizimi nuk është vetëm një fakt për t'u observuar por një normë eksplicite. Ai afron një mekanizëm përshkrues dhe një përshkrim normativë. Pra Amerika ka luajtur rol shumë të rëndësishëm në qështjet e botës gjatë gjatëdhjetë vjetëve të kaluara, sa që tani për tani është pothuajse e pamundur si për evropianët ashtu edhe për aziatikët të paramendohet çfarëdo marrëveshje ndërkombëtare që në ndonjë mënyrë nuk përfshihet Amerika.

2.2.3 Ndikimi i Kinës në ekonominë Globale

Kina është bërë një nga superfuqitë ekonomike mallrat e saj mund të themi se gjenden në të gjithë globin. Kina me 1 miliardë e 300 milion banorë ka që me dije dhe me vullnet të shëndrrohet në një superfuqi botërore. Brutoprodhimi shoqëror po i afrohet billion dollarëve. Politika ekonomike Kinze si duket i njohur përparësitë ekonomisë sociale të tregut, ku njeriu dhe krijimtaria e tij janë në qendër të vëmendjes, ku shteti me zgjuarsi po e përcjellë zhvillimin ekonomik duke e drejtuar kapitalin e vetë me qëllim të shfrytëzimit për përparësi natyrore të kërkesave të tregut vetanë dhe duke i shfrytëzuar mangësitë e superfuqive botërore në aspektin ekonomik. Ekonomia kineze suksesshëm po e organizon prodhimtarinë, kurse sistemi bankarë gjithnjë e më shumë po riorganizohet në drejtim të stabilitetit duke u mbështetur në rezervat financiare të letrave më vlerë shtetërore amerikane.

Në këtë kontekst mund të themi se ky kapital po i mundëson kësaj ekonomie që të jetë në rrjedhat e tregut global të kapitalit, tregut dhe mallit. Kina këtë kapital të madh, përkatësisht këtë ndikim me produktete saj e ka arritur me një fuqi të madhe puntëtore të disiplinuar dhe shumë të përkushtuar në zhvillimin e vendit në aspektin ekonomik. Duart e vyera kineze dhe aftësia politike e shtetit e kanë sjellur prodhimin kinez në të gjitha pjesët e tregut global, duke i dhënë Kinës një pozitë shumë të volitshme në tregun global. Qasja kineze në tregun global me mallra e tyre, i ka bërë të mundshme asaj që të dridhë kapitalin e fjetur të Europës dhe të Amerikës. Nëse e analizojmë këtë çështje në kontekst të globalizimit atëherë mund të themi se në mënyrë paradoksale është përvetësimi i globalizimit më shumë, sesa rregullimi tij nga ana Kinës.

Pra Kina është ajo e cila mund ta dëmtojë dominimin ekonomik amerikan në tërë botën. Rendi i ri ekonomik botërorë nuk lejon hapësirë për dominim të fuqive perëndimore në ekonominë globale. Me fjalë të tjera prezenca e mallit dhe kapitalit Kinez, dhe ndikimi i tij në rregullin global e ka rezistuar mundësinë e dominimit dhe këtë për arsye se prodhimet kineze e kanë vërshtuar tregun global, dhe kjo po e bënë Kinën që të ketë shkallën më të lartë të zhvillimit ekonomik në botë.

Kina për dy decenie nga një vend bujqësorë, ki mëse 90% e popullatës merreshin me bujqësi, ka arritur që më sukses të fillojë industrializmin ku me një shkallë të zhvillimit me më tepër se 10% në vitë ka arritur ndryshim në strukturën demografike nëpërmes ekonomisë botërore . Ku në vitet e fundit rreth 40% e popullatës jetojnë nëpër qytete dhe punojnë në industri. Ky zhvillim i hovshëm i Kinës në aspektin ekonomik, po iu sjell telashe superfuqive tjera ekonomik, mirpo deficit të theksuarr po i shkakton Amerikës që është edhe si udhëheqëse e globalizimit. Mirpo edhe Kina në mënyrë racionale po e shfrytëzon globalizimin, këtë në mënyrë brilante dhe interesante e thotë edhe vetë Brezinski *se Kina është femija i përkëdhelur i përkrahësve të globalizimit.*

Kina jo vetëm që po i tërheq kapitalin Amerikan, që po sjellë në horizontat perspektiva në rënje për industrinë Amerikane në vend, por po bëhet me shpejtësi magneti ma tërheqës për investimet direkte të huaja, në përgjithësi të theksuara nga kostoja e ulët dhe produktiviteti në rritje i fuqisë së madhe punëtore të Kinës një përparësi tjetër e Kinës në ekonominë globale është se duke e vënë kursin notues të yeanit, valuta Kineze më nuk varet nga rezervat financiare, qka mund të sjellë gjera të ulja e intresit për blerjen e letrave shtetërore të SHBA-ve dhe që iu shkakton një

deficit edhe më të madh që e ka gjer më tani. Analizuar këtë situatë në kontekst të ndikimit të globalizimit mund të themi se politikat minerare globale më nuk mund të përcaktohen në Londër dhe në Washington por në të ardhmen edhe më Pekin.

Gjithashtu kjo për arsye se Kina ka bërë rezerva të mëdha bugjetore. Rezervat devizore Kineze kanë arritur në më shumë se 700 miliardë dollar duke iu afruar rezervave Japoneze të ciat janë më shumë se 800 miliardë dollar. Për krahasim nga vendet e Europës perëndimore, rezervat devizore i kanë më shumë se 170 miliardë dollar. Me forcën e vetë ekonomike dhe monetare Kina po troket në dyert e fuçive të mëdha botërore duke i dridhur pozicionet e interesit dhe të profiteve. Duke e parë ekonominë Kineze dhe ndikimin e saj në ekonomine globale, fuçitë e mëdha me veshtriësi po i hapin dyert për mallrat Kineze dhe kjo po përcillet me proteksionizëm mjaft të madhë duke bllokuar mallin Kinez nëpër pika Doganore. Mirëpo ndikimi i mallrave Kineze nëpër tregjet globale është i pa ndalshëm, eksporti i mallrave Kineze nëpër venet e zhvilluara perëndimore gjithnjë e më shumë po arrinë përmasa alarmante për ekonominë e këtyre vendeve.

Gjithashtu ky ndikim i këtyre mallrave në këto tregje e ka bërë që shumë ndërmarje ta ndërrojnë politikën e vetë artiste me qëllim që të mbijetojnë para mallit shumë të lirë Kinez. Shqetësimi i vendeve të zhvilluara me teknologji të lartë të prodhimeve siq janë kompjuterët, telefonat mobil, televizorët, klimatizuesit, frigorigerët, kurse për tekstil situata është e pa diskutueshme gjë që bën Kinen një nga vendet me ndikim më të madh në ekonominë globale. Konkurenca Kineze po e shyen industrinë e zhvilluar të perëndimit të kërkohet dalje duke e shpërngulur prodhimtarinë punuese në vendet konkurrencte (atje ku fuçia punëtore është më e lirë) dhe në zona jo Doganore. Grusht tjetër për ekonominë e zhvilluar Kineze padyshim se është politika Kineze e blerjes së kompanive të huaja me qëllim që tui merret atyre dija "Knoë Hoë" (njohuria teknike) dhe pushtimi i tregjeve.

Procesi i shpërnguljes së reparteve për në Kinë nga ana e kompanive transnacionale (TNC) po e zogëlon kërkesën për vete të punës, gjithashtu po e krijon rritjen e pagave dhe po ju sjellë inflacion vendeve të zhvilluara. Në këtë aspekt vlerë të theksohet se ekonomia Kineze pa komplekse është e hapur ndaj tregut global mos përdoruar masa proteksioniste. Më këtë ka arritur që më shumë se 75% të BPSH-së ta krijojë nga tregu i hapur botëror, ka çdo të thotë se eksporti e përbën rreth 40% të BPSH-së kurse impirti 35% të brutoprodhimit vendor *Zhellko*

Panian(2006). Në këtë mënyrë fuqia ekonomike e Kinës veq sapo rritet, suficiti tregtarë i jashtëm ka arritur në më shumë se 150 miliardë dollar dhe është bërë traum për tregun tjetër të ekonomisë botërore. Duke i analizuar të gjitha këto mund të themi se Kina shihet si lojtarë kryesorë në tregjet globale duke ia zënë vendin SHBA-ve në Shek.XX-të. Për fund mund të themi se Kina (me të gjitha karakteristikat që i përmendëm më lartë), ka zënë vend shumë të rëndësishëm në ekonominë globale. Ky shtet përmes mallrave të veta po ndikon dukshëm në ekonominë globale, dhe më pto duketet e saj ka përfshi të gjitha tregjet globale

2.2.4 Ndikimi i Japonisë në ekonomin globale

Ekonomia Japoneze është bërë një nga ekonomitë më të suksesshme në botë, dhe këtë si rezultat i një prodhimi masiv, Japonzët me ndërmarrjet e tyre prodhuese kanë vërshuar tregjet fqinjë dhe kanë aritur një sukses të jashtëzakonshëm, sa që kanë bërë të kalojnë në deficit disa nga kompanitë të mëdha Amerikës dhe të UE-së. Në fund të viteve të tetëdhjeta GENERAL MOTORS ka qenë kolos në industrin automobilistike dhe me të askush nuk ka mundur të krahasohet. Rregullisht është zgjedhur si ndërmarrja me afarizëm më të mirë në Amerikë. Por shtrohet pyetja se do të mund të ekzistojnë kjo kompani në njerzet vitet e ardhëshme, kur kemi parasysh zhvillimin e hovshëm të kompanive Japoneze.

Në tregun Amerikan ku Japonezët dhe Europeanët është dashur të luajnë sipas rregullave Amerikane, europeanët kanë kaluar shumë dobët. Automobilat europian siq janë: Peugeot, Range Over, Renault, Japonezët i kanë larguar plotësisht nga tregu Amerikan. Tani edhe Ëolsëageni vetëm se është në rrugë të largohet nga Japonezët dhe me largimin eventual të tij në tregun Amerikan nuk do të mbetet asnjë prodhues masiv europian , sepse me hyrjen e Automobilave luksozë Japonezet , automobilat europian po e humbin një pjesë të madhe të tregun europian. Ajo çka ka ndodhur në një nga vitet e fundit pothuajse po përsëritet në të gjitha degët e industrisë në teknologjinë e lartë. Deficiti i lartë Amerikan më lamin e paisjeve drejtuese dhe telekomunikuese është rritur mjaftë, suficiti i lartë për makina dhe mjetet është shëndrruar në një deficit të lartë, dhe këtu problem është sepse Japonia po e pushton tregun Amerikan duke e qar drejtë deficitit të mbrendshëm më shumë se atë të jashtëm.

Nga kjo mund të themi se nuk ka vend industrial i cili ka suficit tregtar se Japonia ne prodhimtarin industrial. Prodhuesit më të mëdhenjë siq është Gjermania nuk po mund të garrojnë në mënyrë të suksrshme në tregun Japonez. Gjithashtu deficit të ngjashëm kanë edhe

“tigrat” aziatik në brijet e Pacifikut. Rritja permanente e vlerës së valutes nacionale të Japonisë, janë që për Japonezët do të duhej të ishte pikë e dobët, por për kundrazë ajo është bërë forcë e tyre. Kjo mund të marrë sepse me majen e jenit ndërmarrjeve Japoneze iu ka ofruar që të nisin prodhimin duke i zvogluar shpenzimet për njësi të prodhimit. Po që deshirojmë t’i kuptojmë ndërmarrjet Japoneze ajo shumë mund të mësohet nga analiza e ndërtuesit të përandorisë, sesa nga kuptimi i ekonomisë Anglo-saksone të maksimalizimit të profitit. Fshehtësia Japoneze qëndron për faktin se ata kanë gjetur rrugën deri të dëshira iniversale e njerëzve që të bëhen fuqia udhëheqëse në ekonominë globale, dhe këtë janë në rrugë të mirë për ta arritur.

Shteti i madhë tregtar Japonëz është iracional nga aspekti i analizës tregtare ekonomike. Ai e varfëron të tanishmen (shpenzon më pak sesa fiton) dhe e pasuron të ardhmen (fiton të ardhura nga investimet e jashtëme të tanishme) pra ata jetojnë në të ardhmen dhe sa të janë shumë më të pasur sesa ata që po jetojnë sot. Por në çoftë se është qëllimi zhvillimi i ekonomisë, atëherë e tëra kjo është shumë e racionale. Me krijimin e një strategjie nacionale Japonëzët kanë për qëllim koncentrimin në degë industriale me kërkesë elastike me të ardhura të mëdha, me shkallë të lartë të produktivitetit dhe me shkallë të lartë të vlerës së shtuar për punëtor. Vlera e shtuar e lartë dmth se mund të paguhajmë pagë të mëdha kur ekziston shkalla e lartë e produktivitetit pagat mund të rriten, ndërsa çmimet kanë rënje dhe me rritjen e çmimeve edhe shkalla e kërkesës elastike të të ardhurave rritet. Prfundimisht mund të themi se Japonia ka një ekonomi mjaftë të fortë dhe një nga më të fortat në tregun global.

Me kompanitë Japoneze asnjë kompani tjetër nuk mund të krahasohet apo të pushtojë tregun në ato vende që i ka shtrirë kthetrat e tyre. Duke marrë për bazë suksesin e madhë të kompanive Japoneze dhe suficitin e tre tregtar në tregjet e jashtme si në Amerikë kompanitë e njëta Amerikane po kalojnë në deficit. Kjo ka bërë që vendet me ekonomi të fortë të frikësohen shumë kompanive Japoneze e në këtë rast vlen të përmendim vendet e UE-së dhe këtë frikë e ka krujuar për faktin se në tregjet e jashtme ku kompanitë e UE-së janë të pranishme është epa mundur që të bëjmë ballë kompanive Japoneze të cilat janë fuqizuar edhe janë bërë të pa arritshme. Zhellko Panian, (2006)

2.2.5 Ndikimi i Rusisë në ekonominë Globale

Rusia me ndikimin e saj ekonomik po ndikon dukshëm në tregjet globale. Për dallim nga vendet e zhvilluara që i cekëm më lartë, të cilat ndikimin e tyre në tregun global e arrijnë përmes

teknologjisë, automobilizimit, tekstilit dhe produkteve ushqimore. Rusia ndikimin e saj në ekonominë globale po e arrinë vetëm përmes energjisë gasit , naftës dhe thëngjillit, që këto i kanë siguruar Ruisë një vend të rëndësishëm si në ekonomi po ashtu edhe në politikën globale por si e arriti Rusia këtë zhvillim ekonomik. Pasi që u shkatërrua akti i Varshavës ne vitin 1989, dhe kur në vitin 1991 u nda BRSS-ja në Federatën Ruse dhe në 14 shtete të reja. Përkatësishtë shumë analistë theksuan se nga skena politike dhe ekonomike përgjithmonë u largua superfuqia botërore, e cila se bashku më SHBA-në e kishin gjeneruar ndjenjën e botës në luftën e ftohtë.

Kjo edhe në të vërtet ndodhi. Ardhja në pushtetet e Boris Jelcinit dhe e diktatorëve të ndryshëm në republikat Sovjetike ndikuan që hapësirat Euro-Aziaike të fundosën në varfëri dhe pasiguri, ushtria u shkatërrua dhe me këtë kjo morri fund. Mirpo me ardhjen në pushtet të Vladimir Putinit qdo gjë ndryshoi. Suksesi i Putinit qëndron në atë se të gjitha reformat u drejtuan në atë drejtim që Rusia të shëndrrohet në një superfuqi më të madhe energjike në botë. Me fjalë të tjera ish forcën ushtarake e shëndrroi në forcë e cila matet më naftë, thëngjill, gaz etj. Ku me anë të të cilave është bërë lojtarë i rëndësishëm në ekonominë globale, duke pasur një ndikim të madh në tregun global . Kjo me qëllim që ta rrisë prodhimtarinë energjetike Putini një numër të madhë të ekspertëve ushtarak i riorentoi në sektorin e energjetikës dhe kështu e ndërpreu ikjen e shtresës intelektuale nga vendi. Pas kësaj Putini i normalizoi marrëdhënjet me ish republikat sovjetike dhe iu kthyen ofansivës në politikën ndërkombëtare andaj azisë dhe lindjes së afërt me qëllim të ruajtjesë lidhjeve dhe forcimit të cilat i kapasur më herët BRSS-ja në këto hapsira.

Në vitin 1999 është dyfishuar nxjerrja e naftës në Sibirin Lindorë si dhe janë shtuar mjaftë investimet në sektorin energjetik, e pra pikërishtë ky sektorë e ka bërë Ruisë një superfuqi ekonomike me ndikim të madhë në ekonominë globale. Është pikërishtë ky fuçizim ekonomik i Ruisë dhe ridimensionimi i rolit të saj strategjik që e kanë nxitur kohët e fundit një ecje për të çenë edhe politikisht të barabartë me fuçinë Amerikane.*Sfetislav Poloviina- Gjuro sh,Mitir (2006)*. Vlenë të theksohet se pikërishtë kjo tendencë e ka rritu rivalitetin ne mes të Ruisë dhe SHBA-ve, dhe siç dihet kohëve të fundit ka pasur shumë mospajtime midis tyre.

Rusia si duket kërkon të dominoje në bazë të avazeve të vjetra ndarjes së zonave të influencë, dhe kjo me dëshirë për pushtet e kombinuar më rritjen e të ardhurave ekonomike, si pasojë e spekulimeve botërore, por edhe kërkesës për naftë dhe gazë natyrore i japin një avantazh

monumental Rosisë, që njëkohësishtë ishfrytëzon edhe ndasit në mes të SHBA-ve dhe ndonjë shteti European për çethje të caktuara.

Kur jemi të ndikimi i Rosisë në ekonominë globale vlen të theksohet se ‘’Rusia është parprijës ne tregun global energjetik më pjesmarrje të gazit prej 26%, të Naftës 8%, kurse të Thengjillit rreth 6%. Ekspertët vlerësojnë që në dhjetëvjetshin e ardhëshëm kjo pjesmarrje në nivel të tregut global do të rritet Gazi 27%, kurse Nafta në 17%.*Bedri selmani (2006.)* Pra mund të themi se edhe në të ardhmen pritet një ndikim edhe më i madhë i Rosisë në tregun global e sidomos në fushën e energjetikës. Kur jemi të trendet e rritjes ekonomike të Rosisë do të japim dhe disa shifa; Rusia në gjysmen e parë të vitit 2005 ka arritur një suficit rekordë në bilancin e pagesave prej 25.2 miliardë dollar, rritje ekonomike vlerësohet të jetë rreth 6.4 për vitin 2005, kuse ne vitin 2006 ka aritur ne 23%, gjithashtu shpejtë është rritë dhe BPSH në harmoni më këtë besohet se gjerë më 2010 BPSH-ja do të rrijë 200 miliardë dollarë.

Kjo padyshim e bënë Rusinë një superfuçi ekonomike dhe më ndikim të madhë ne ekonominë globale. Rritja e fuçishme ekonomike dhe potenciale energjetike kanë bërë që Rusia prap të bëhet një superfuçi botërore nga cila do të dridhen të gjitha vendet e zhvilluara të mjaftueshme dhe është pa asnjë strategji energjetike, qka d.m.th se është plotësishtë e varur nga nafta dhe gasa Ruse. Kështu që Brukseli zyrtarë është thjeshtë i detyruar që të bëjë lëshimë ndajë kremlinit më shumë aspektë, Parisit dhe Londrës me Kremlinin ,dmth aspekti ekonomik përkatësisht fuçia ekonomike ndikon direkt në fuçinë politike të një vendi.

Gjithashtu Rusia po shkon dejtë ndikimit të saj edhe jashtë europës, eksportit Rusë ani është dukë ndërtuar tregje alternative dhe kështu po i kthehet Kinës dhe Indisë, të cilat si ekonomi me zhvillim të shpejtë kanë kërkesa të jashtëzakonshme për Gasin dhe naftën Ruse. Zhvillimi ekonomik Rusë duhet ta shohim edhe ne një aspekt tjetër, pra nga një prespektivë tjetër shumë analistë mendojnë se politika e centralizuar dhe monopoli shtetror në lamitë energjetike dhe mbështetja e zhvillimit ekonomik ne eksportin e naftës, gasit dhe të pasurive të tjera natyrore mund të shpërtehet si fluskula të borës në qoftë se vjen deri të rënja e qmimit të naftës në trgun globl.

Mirpo duke i pasur për bazë ngjarjet ekonomike dhe politike neper botë, është shumë e vështrike të besohet se projektet ekonomike të Rosisë në të ardhmen e afert mund të rrezikohen, kështu që qmimi edhe më shumë të rritet. Ne këto rrethana politiko-ekonomike Rusia mbetet lojtar i

rendësishëm në ekonomin global. Nëse e shohim nga një këndvështrim tjetër të ardhurat e Ruisë dhe UE-së, mund të themi se Rusia me kapacitet energjetik, por edhe me kuadro mjaftë të shkolluara, ka mungesë të teknologjisë së re në prodhimin e tyre e që këtë teknologji e posedojnë vendet e zhvilluara të UE-së. Kështu që krejt kjo i mundëson Ruisë partneritetin e domesdoshëm me lëvizje afatgjatë me dobi reciproke për ciklin e zhvilluar. Prandaj nëse e analizojmë në kontekstë të globalizimit që e ka përfshirë civilizimin njerzorë në të gjitha aspektet, rëndësia dhe bashkëpunimi ekonomik dhe politik në mes të shteteve po bëhet e domesdoshmëri që po e ndikton rendi i ri global.

2.3 GLOBALIZIMI DHE VENDET NË TRANZICION

2.3.1 Integrimi i vendeve në tranzicion në ekonominë globale

Globalizimi një ndikim të veçantë ka në vendet në tranzicion, dhe rruga për të arritur këtë ndikim në vende në tranzicion është më e lehtë në krahasim me vendët e zhvilluara. Vendët në tranzicion kanë nevojë për investime nga kompanit e mëdha transnacionale që të arrijnë një zhvillim dhe ulje të numrit të papunësis, gjithashtu këto vende kanë nevojë për institucionet financiare si Fondi Monetar Ndërkombëtar (FMN), Banka Botërore etj. Dhe kur e themi këtë në kontekst të globalizimit duhet theksuar se kompanitë transnacionale, por edhe institucionet financiare të verura më lartë janë ndër karakteristikat kryesore të globalizimit. Periudha e tranzicionit nuk është thjeshtë një vijë e drejtë. Ajo mundet por nuk do të thotë të ketë *“drejtim të kuptueshëm”* por strategji të zhvillimit.

Mirpo në qoftë se ekziston ajo mund të jetë e shprehur në menyrë deklarative apo formalisht por e paplikueshme, mund të jetë e imponuar nga lartë apo nga jashtë, mund të jetë e shkëputur apo e aplikueshme vetëm në një apo në disa nivele të pruarjes së vendimeve zhvillimore, por mund të jetë e nxitur nga tregu dhe Demokracia në të gjitha nivelet e prurjes së vendimeve zhvillimore. Një ndikim të dukshëm globalizimi ka në vendet e vogla që janë në tranzicion, ku mundësia e globalizimit për të ndikuar është shumë e madhe e sidomos përmes institucioneve financiare FMN dhe Banka Botërore.

Mirpo vendët e vogla kanë probleme specifike në procesin e globalizimit, problem themelor çëndron në aspektin se si po ju përshtaten rrethanave të jashtme, shumë të ndryshueshme dhe në cilën shpejtësi po përshtaten. Mund të themi se për vendet në tranzicion ky problem është i nderlikuar sepse krahasimisht më përpjekjen e gjetjës në vendit të vetë në rrjedhat globalizuese, ato duhet të përfundojnë reformat e nisura. Pra për vendët e vogla në tranzicion ky problem është edhe më i ndërlikuar, në një mënyrë vendet e tilla mund të shfrytëzojnë më lehtë përparësitë e veta koperative që të gjejnë tregun e duhur. Për vendet në tranzicion ekziston një seri e gjërë problemesh që duhet të zgjidhen. Krahasuar probleme e standarte përkundrazi me trendet globale, problemet kryesore të vendeve në tranzicion kanë të bëjnë më zgjidhjen e rregullt të strategjisë së zhvillimit.

Presionet globale në vendet në tranzicion janë të shumëfishta. Vetëm një pjesë e integrimit është proces i tranzicionit kah ekonomia e tregut që shkakton shpenzime të tregut global. Ekonomive të vendeve në tranzicion gjithashtu u është e rëndësishme qeshtja e hapjes së tregut global, si dhe asicimi i tyre në integrimet regjionale gloale Problemi i vendeve në tranzicion në përshtjen globale në aspektin ekonomik është nevoja për përshtatje të shpejtë që ka shkruar varësia e madhe nga tregjet ndërkombëtare. Mirpo çështja e përshtatjes me rrethanat globale të vendeve në tranzicion është zgjedhja dhe shpejtësia e reformave ekonomike në këto vende.

Pra sa sukses vendet në tranzicion i piklojnë reformat, e që përmes tyre ti përshtaten tregut global. Nga një hulumtim i mëparshëm epririk për rritjen ekonomike në disa vende në tranzicion, ka rezultuar se kjo rritje ka qenë imponuar në modelin neoklasik të rritje se modifikuar ashtu që të përfshijë politikën ekonomike të qeverinë ndaj ndryshimeve institucionale, të cilat sigurojnë të drejtën e pronës dhe lirinë e tregut, akumulimin e kapitalit njerëzor dhe qasjen në teknologji të re. Një pengesë në integrimin e disa vendeve në tranzicion në ekonominë globale ka qenë edhe përbuzja e theksuar e të huajve si pronarë të ndërmarrjeve më të mëdha në këto vende. Të huaj shpeshë janë kuptuar si dikush që e rrezikon interesin nacional, e jo si dikush që mund të ndihmojë këto vende që më shpejtë të zhvillohen dhe tu bashkangjiten vendeve të zhvilluara.

Një qëndrim i tillë ka qenë i përhapun, përkundër provojave të njohura pozitive të disa vendeve të cilat prijnë në proven e tranzicionit, në të cilat ka hyrë kapitali dhe pronarët e huaj. Siq është treguar këto vende në parim kanë treguar zhvillim më të shpejtë ekonomik, përkatësisht ndaj vendeve në zhvillim dhe përkrahëse të proceseve globalizuese, sepse pronarët e huaj nuk e kanë sjellë vetëm kapitalin por edhe përvojën , dhe diturinë si atë teknologjike ashtu edhe të menagjimit dhe rë qasjes sa më të mirë ndaj tregjeve. Në të vërtetë tranzicini i tanishëm i cili padyshim po inkuadron transformimet e thella socio-ekonomike, shënon tipin e ri të ndryshimeve kualitative, të cilat janë të domesdoshme që të rritet ekonomia e tregut të atyre vendeve. Ndersa për vendet post socialsite të europës ajo është theksuar si ndërsistimore, është shënuar si largim nga një sistem dhe pranim i një sistemi tjetër. Pra ky integrim i vendeve në tranzicion nënkupton edhe integrimin e kapitalizimit global, e që është i domesdoshëm për zhvillimin ekonomik të këtyre vendeve. Kur jemi të integrimi i vendeve në tranzicion në ekonominë globale, mund të themi se integrimi i vendeve në tranzicion mund të bëhet në tri forrma.

1. Integrimi subregjional
2. Integrimi regjional
3. Integrimi global

2.2.2Ekonomia e brishtë e Kosovës dhe globalizimi

Globalizimi në përgjithësi ka imponuar rregullat e reja të zhvillimit për ekonomi nacionale. Globalizimi në të gjitha vendët në botë e sidomos në ato në tranzicion siç është Kosova ka një ndikim shumë të madhë. të flasësh për ndikimin e globalizimit në ekonominë Kosovare është një çështje shumë komplekse por edhe interesante. Ekonomisë Kosovare i ka ndodhur deindustrializimi pothajse të gjitha kapaciteteve ekzistuese industrial, kurse tani po përballlet me mungesë të akumulimit vendor të kapitalit, shkallë joreale të kamatave që janë vetëm disa nga indikatorët kryesorë të cilët po ndikojnë në shkallën shumë të ulët të investimeve ekonomike.

Në sitaten e jofavorshme në të cilën ndodhet Kosova ndikimi i globalizimit konkretisht i institucioneve globale kanë një hapsirë të mjaftueshme të ndikimit të tyre. Institucionet e mëdha globale , apo të globalizimit siq janë: Fondi Monetarë Ndërkombëtare (FMN) Banka Botërore, (që nga kosovarët shihen si shpëtimtare të ekonomisë së Kosovës), janë kritikuar shumë nga ekspertë të ekonomisë që e njohin mirë funksionimin e këtyre institucioneve. Njëri nga këto kritika i cili ka bërë bujë në këtë aspekt është Josepg Stiglitz i cili kundërshton hapur FMN-në dhe Bankën Botërorë. Prandaj qeveria e Kosovës për të marrë kredi nga FMN-ja duhet që ti përmbush dhjetë pikave të këtij institucioni.

Pra përmes këtyre pikave FMN imponon politikat e veta qeverive që kërkojnë ndihmë nga FMN-ja, ku sipas stiglitz FMN veq sapo ti varfërojë vendët në tranzicion (vendët e varfura). Nëse do ta analizojmë më thellësishtë situaten momentale ekonomike si dhe ndikimin e institucioneve globale apo kompanive të mëdha transnacionale do të hasim në një situatë kontradiktore. Nga njëra anë procesi i tranzicionit është i gjatë, i dhembshëm dhe i mundimshëm që shkakton shpenzime të larta. Prandaj e vetmja rrugëdalje në këto rrethana janë investimet e TNC-vet të huaja si domosdoshmëri pa të cilat ekonomia e Kosovës as që mundë paramendon rritjen e zhvillimit të qëndrueshëm ekonomik.

Investimet e huaja drjtëpërdrejtë ndikojnë në zbulen e papunsisë sigurimin e tregjeve të jashtme ardhja e teknologjisë më të re në prodhimtari dhe në shërbime si dhe përmirëson të hyrat bugjetore të Kosovës. Në anën tjetër për të marrë kredi nga p.sh FMN-ja duhet që të rrespektojnë të gjitha parimet e FMN-së. kur jemi të investimet e huaja njëri nga parimet bazë të FMN-së është liberalizimi i tregut në këtë aspekt liberalizimi i tregtisë konkretisht ardhja e TNC-vë të mëdha do të shkaktonte një disproporcion përkatësisht do të dergonte ndërmarrjet vendore drejtë falimentimit, më qrast do të humbeshin shumë vende pune, sepse ndërmarrjet vendore në konkurrencë më TNC-të do të falimentonin.

Kurse liberalizimi i plotë i tregut do tu mundesontë ndërmarrjeve të huaja që të sjellin produktet e tyre në Kosovë me një taksë Doganore shumë të ulët. Kështu qe Kosova do të varej gjithnjë e më shumë vetëm nga importi. Në këtë kontekst kur jemi tek ndikimi i globalizimit në ekonomin Kosovare, duke marrë parasysh faktorët që permendem, me faktin e shtrejtimit të produkteve ky shtrejtim po ndikon dukshem në ekonomin e Kosovës e që po bëhet i pa përballushem. Prandaj është për të ardhmen shihet ky rrezik, nëse nuk do të keni ndërmarrje vendore dhe prodhime vendore, që do ta pakësonin nevojën për import nga jashtë. Globalizimi po ndikon në Kosovë në të gjitha sferat e jetës, mirëpo të përmendim vetëm aspektin ekonomik.

Në Kosovë kemi produkte të të gjitha llojëve nga firma të arësishme. Mirëpo kur jemi të prania e shumë produkteve në tregun tonë duhet pasur parasysh një gjë shumë shqetësuse sepse në tregun e Kosovës si kurrë më parë kemi mallëra të falsifikuara e që shkojnë në dëm të shendetit dhe anës financiare të qytetarëve të Kosovës. Kjo është si rezultat i situatës momentale, nga njëra anë mos kontrollimi i duhur doganor, korrupsioni, dhe në anën tjetër kjo situatë shfrytëzohet me faktin se ‘Kosovë 97% e mallërave është import në raport me eksportin’. Në këtë përqindje mallërat e konsumit të gjerë kanë pjesëmarrje mbi 60% në mallëra e tërësishmë të importuara. Pra është veshtirë në rastin e Kosovës globalizimi të cilësohet si pozitiv apo negative, për arsye së nga globalizimi kemi dobi por edhe mangësi . Por një gjë është e qartë së në vendet në tranzicion siq është Kosova ekziston hapësira dhe mundësia e globalizimit për të ndikuar ngativisht më shumë aspekte.

3.DEKLARIMI I PROBLEMIT

Globalizimi do të thotë gjëra të ndryshme për njerëz të ndryshëm dhe kështu ajo është përdorur në mënyra të ndryshme në literaturë. Përndryshe, kuptohet edhe si një proces i integritit jo vetëm në ekonominë e kombëve, por edhe kulturën e tyre, teknologjinë dhe qeverisjen. Më shumë, në mënyrë eksplicite, ndoshta, kjo i referohet një procesi të rritjes ekonomike, rritjes së ndërvarësisë ekonomike dhe thellimit të integrimeve ekonomike midis vendeve të botës. Ajo është e lidhur jo vetëm me përhapjen dhe vëllimin e transaksioneve ndërkufitare ekonomike por edhe me organizimin e aktiviteteve ekonomike të cilat shtrihen në kufijtë kombëtar. Problemi kryesor në këtë aspekt qendron në faktin se me globalizim të ekonomisë se një vendi populli nuk mund të kuptoj ndryshimet në reformat dhe ligjet që duhet bërë prandaj edhe shumë shpesh ndodh që të ketë paknaqesi të shumta.

4.METODOLOGJIA

Vetë tema e cila është përzgjedhur për këtë punim diplome na e përkufizon fushën e hulumtimit, por gjithëashtu dhe metodologjin e përdorur, për të arritur një rezultat qellimi në këtë punim. Metodatat e përdorura gjatë këtij studimi janë: metoda shfrytëzimit të literaturës, mbledhja e të dhënave në librat e rekomanduar që kanë lidhje direkte me temën, mbledhja dhe analiza e të dhënave fillon me mbledhjen e të dhënave të cilat janë specifikuar me qëllimin e hulumtimit. Si pjesë e hulumtimit fokus të madhë do të ketë ndikimi i superfuçive në ekonomin globale dhe ndikimin e globalizmit në vendët në tranzicion. Kjo metodologji është zgjedhur duke u nisur nga fakti së kemi të bëjmë me globalizem ekonomik dhe literatura vendore dhe të huaja, ofon mundësi për thellim në hulumtim dhe prurje të reja në këtë drejtim.

5.PËRFUNDIME DHE REKOMANDIME

Të nxjerresh përfundim për një temë aq të gjerë dhe kompleksë është shumë e vështirë, mirëpo kjo temë identifikon çështjet kryesore. Prandaj edhe mund të theksohet si përfundim se bota është në rritje të shpejtë dhe duke u zhvilluar në një njësi të vetme botërore, për t'u njohur ndryshe si fshat global, në vazhdim e sipër procesi i globalizimit është një funksion i drejtpërdrejtë i zhvillimit kombëtar. Përveç tjerash, globalizimi është tendencë e fondeve të investimeve dhe bizneseve për të lëvizur përtej tregjeve të brendshme dhe kombëtare në tregjet e tjera në mbarë globin duke lejuar të bëhen të ndërlidhura me tregje të ndryshme.

Përkrahësit e globalizimit thonë se ai ndihmon vendët në zhvillim, duke u kyçur me vendët e industrializuara shumë më shpejtë me anë të rritjes së punësimit dhe përparimeve teknologjike, siç është rasti me ekonomitë aziatike që janë theksuar shpesh si shembuj të suksesit të globalizimit. Është e çartë se vendet e industrializuara do të përfitojnë tërësisht duke marrë avantazhin e mundësive të ofruara në sferat e tregjeve më të mëdha për tregti në atë kapitale (bazat ekonomike) dhe do të priren për të lëvizur nga vendet relativisht të dobëta, për atë se janë të fortë dhe të zhvilluar. Vendet që nuk kanë kuadër të fuqishëm institucional si dhe politika të ngurta sociale dhe rrjete për të përballuar ndikimet e jashtme negative pashmangshëm do t'i vuajnë efektet negative të globalizimit. Faktorët e jashtëm, të tillë si mjediset tregtare globale, janë vendimtar në krijimin e mundësive më të mëdha duke paraçitur pengesat në rritjen ekonomike të një vendi. Globalizimi i ekonomisë, shkencës dhe teknologjive kërkon një shkallë shumë të lartë të zhvillimit të kulturave.

Kosova posedon mundësi të mëdha dhe reale për të përfituar nga globalizimi me të gjitha pjesët dhe organizmat e tij. Shteti i Kosovës me gjithë sfidat e tranzicionit me të cilat ballafaqohet edhe sot e tutje, ka potencial zhvillimor dhe të qëndrueshëm me anë të të cilit, mund t'ia hap dyert globalizimit në mënyrë që të arrijë përfitime të mëdha dhe shumë dimensionale prej tij. Në determinuesit kryesor të globalizimit por dhe në shumicën e efekteve pozitive që shkaktohen nga globalizimi, Kosova ka qasje dhe potencial për të qenë pjesë e pandashme e globalizimit dhe integritit ekonomik të saj.

Globalizimi dhe ndikimi i tij, duhet të jetë një ndër prioritetet kryesore të Kosovës dhe të strategjisë së saj zhvillimore, si në rrafshin ekonomik ashtu edhe në sektorët e tjerë me rëndësi. Poashtu globalizimi në formën aktuale, duhet të jetë prej qëllimeve kryesore dhe me prioritet të konsiderueshëm nga politikbërësit Kosovarë të cilët, përveç që duhet ti kushtojnë vëmendje të vazhdueshme trendëve të globalizimit, ata gjithsesi se duhet ta shfrytëzojnë këtë fenomen si një mjet udhëtimi drejt integritit dhe përfitimit ekonomik në nivel botëror. Njëkohësisht, globalizimi me të gjitha teoritë e tij e që disa nga më kryesoret u cekën më lart gjatë shtjellimit të këtij punimi – duhet të vihen para në zbatim, duke i bashkuar këto teori me përvojat e vendeve tjera që kanë kaluar në tranzicion apo që janë vende në zhvillim.

Në mënyrë që Kosova ta jetësojn integrimin e saj europian dhe global, patjetër se ka nevojë të menjëhershme dhe jashtëzakonisht të rëndësishme që të punojnë shumë në aspektin e përmirësimit të kualitetit arsimor. Siç edhe u vërejt në këtë studim, sistemi arsimor i Kosovës ka mjaft shumë stagnime, të cilat ngadalësojnë në masë të madhe rrugëtimin integruar të Kosovës por edhe pengojnë në përfitimin e duhur nga globalizimi. Nëpërmjet këtij punimi u vërtetua ndikimi i madh që e shkakton bashkëdyzimi i dy komponentëve: globalizimit me kapitalin njerëzor. Poashtu u argumentua qartë së kapitali njerëzor, kualiteti i saj dhe përgatitja e duhur, kanë një ndikim të pashmangshëm në globalizim dhe në performancë produktive me të.

Pra, në mënyrë të thjeshtë mund të konkludojmë se, niveli i përfitimit nga globalizimi për një vend, është i varur në pjesën më të madhe nga kualiteti i kapitalit njerëzor që ai vend posedon. Rrjedhimisht të metat e funksionimit të sistemit arsimor por edhe funksionimit efikas të institucioneve qeveritare që u gjetën gjatë këtij punimi, kanë nevojë urgjente të rikuperohen si dhe të ngrihet cilësia e të dyja këtyre mekanizmave, nëse vërtetë synohet integrim dhe përfitim global. Pra, pa një sistem cilësor të arsimit e që nënkupton pa një kapital njerëzor të aftë dhe të përgatitur mirë, është e pamundur të realizohen objektivat integruar.

Për Kosovën edhe me rëndësi përmirësimi i politikave në lidhje me kapitalin njerëzor, me anë të të cilave Kosovës i garantohet rritje e produktivitetit dhe rritje e punësimit. Përgatitja e kapitalit njerëzor të Kosovës është ndër fazat kryesore dhe hapat më të mëdhenjë për të tërhequr Investime të Huaja Direkte. Posedimi i potencialit të aftë dhe mirë të kualifikuar është njëri ndër faktorët të cilit i kushtohet vëmendja më e madhe në kuadër të shtimit të numrit të investitorëve.

Poashtu nga këto potenciale, është gjeneruar përfitimi më i madh nga IHD-të në të kaluarën prej shumicës së vendeve me përvoja në tërheqje të investimeve të huaja dhe të integrimi ekonomike. Ekonomia e Kosovës ka nevojë për riparime të shumta në fushën e kualitetit institucional dhe në aspektin e burimeve njerëzore, për shkak se siç u vërtetëua, këto janë dy nga determinuesit kryesor edhe për hecje të suksesshme në rrugën integruese të shtruar nga globalizimi por edhe për të përfituar nga tregtia e jashtme, rrjedhimisht nga investitorët e huaj.

Bashkë me mundësinë e përfitimeve, e vërtetua se globalizmi posedon edhe anën tjetër të saj e që është ana negative nga e cila ka rrezik potencial për dëmtim të ekonomive të vendeve. Prej këtyre aspekteve negative është edhe joshja e individëve për t'u larguar (migruar) dhe për të ndodhur ikja e trurit në vendet përkatëse. Kosova është mjaft e ekspozuar por edhe e prekur tradicionalisht nga ky fenomen e sidomos nga emigrimi. Andaj ngritja dhe përmirësimi i kushteve në tregun e brendshëm të punës në Kosovë, por edhe ofrimi i mundësive për qytetarët Kosovar që të përfitojnë nga globalizimi brenda kufinjve – nëpërmjet IHD-ve apo të punësimit të ngjashme do t'i mundësonte Kosovës dhe banorëve të saj, të përfitojnë nga globalizimi, të gjenjë vende pune, të kenë zhvillim ekonomik, por edhe në anën tjetër të evitojnë ikjet e trurit dhe migracionin.

6.REFERENCAT

1. Anthony Giddens(2007) *“Sociology” Shtëpia botuese “Qebej”* Tiranë.
2. Bedri Selmani (2006) *Globalizimi tranzicioni dhe integrimet”, Shtëpitë botuese” Albanika dhe Zenith. Dukagjini, Lubjanë-Prishtinë.*
3. Fadil Maloku(2006) shkrim ne librin *“Shtreseximet e identitetit kulturor shqiptar”* Shtëpia botuese “Zeri ynë”
4. Josph e. Stiglitz,(2007) *“Globalizimi dhe Paknaqësitë e Shkaktuaa prej Tij” Shtëpia botuese “Zenith” Kolegji Universitarë Victory Prishtinë.*
5. Manfred B. Steger,(2003) *“Globalizimi”, Shtëpia botuese “Ombra” GVG, Tiranë 2*
6. Sfetislav Poloviina- Gjuro sh.Mitiq(2006)” *Bazat e ekonomisë “ Shtëpia Botuese Kolegji Universitar “ Victory” Prishtinë.*
7. Zbignie Brezezinski,(2006) *“Zgjedhja dominim Global apo udhëheqja Globale”.* *Shtëpia botuese”Zenith” Prishtinë.*
8. Zhellko Panian,(2006) *“Informatika afariste për ekonomistë” Kolegji Universitarë “Victory” Prishtinë*